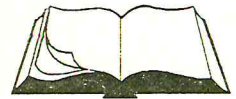

מַיִם הַיְיָ

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ה')

גליון 271

מדיני יום הכיפורים

תשרי תשע"ו

ההלכות נפרכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"ג "דברי שיר" ב"ב

למחול בפירוש

◀ אלה שאינם מספיקים לומר תפילה זכה, לפחות יאמרו בפירוש שהם מוחלים לכל מי שחטא כנגדם, או דיבר עליהם לשון הרע, או הזיק להם, בין בגופם בין בממונם, ושהם מוחלים על כל הטעויות בחשבונות ובקניות ובתנאי שלא ייזכר שוב.

לנגב את עצמו בערב יוה"כ

◀ שאלה: מי שמתרחץ סמוך לכניסת יוה"כ, האם חייב לנגב את עצמו היטב כדי לא להיות ביוה"כ עם מים על גופו, וכן האם מותר למרוח משחה על הגוף לפני יוה"כ ובמשך יוה"כ המשחה תיספג לתוך הגוף?

יסוד השאלה הוא, האם האיסור הוא מעשה רחיצה אבל אם רחץ לפני יוה"כ, ונשאר גופו רטוב, אין בזה איסור, או שמא עצם הדבר שמונח עליו מים אסור, וחייב לנגב את עצמו לפני יוה"כ.

תשובה: יש סוברים שעצם הרחיצה אסורה אבל מה שנשאר עליו אין איסור ('**יחוט שני**' יו"כ עמ' קל"א), וכן איסור סיכה ביוה"כ הוא רק כשמורח את המשחה וסך גופו ביוה"כ עצמו, אבל מה שמורח לפני כן, ומעצמו נספג, אין בו שום איסור כלל, וכעין שמצינו לגבי אכילה שאסור לאכול ביוה"כ, אבל האוכל הנמצא כבר בתוך הגוף אין בו איסור כלל (**הגר"נ קרליץ שליט"א**). ויש סוברים שאם משאיר את המים על עצמו לשם תענוג יש להסתפק בדבר (שו"ת '**להורות נתן**' ל"ב סי' מ"ז).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

◀ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים כלל, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק ידליקו בלא ברכה.

יום הכיפורים

תפילה בכוונה

◀ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמל"ו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("**מטה אפרים**" סי' תרי"ט סעיף ט"ו).

וכן בשחרית ראוי לזרוז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("**מטה אפרים**" שם סעיף מ').

טעה בסיום הברכה

◀ אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("**מטה אפרים**" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחתום כדין ("**אלף למטה**" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" (**מחזור המפורש** בשם **הגר"ש אויערבך זצ"ל**) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

יודוי בלא כוונה

◀ האומר וידוי בלא כוונה דומה לאדם שפגש בחברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידוי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר '**רבי הירש פלאי**' עמ' 872).

נעלי בד כשעולים לדוכן

◀ אסור לכהנים העולים לדוכן לעלות ביום הכיפורים בנעלי בד שמותר לנעלם ביום הכיפורים, אלא יפשטו אותם ויעלו בגרביים כרגיל, והחובה על מנהיגי ביהמ"ג לפרסם דבר זה כיון שיש טועים בו ("**כף החיים**" סי' קכ"ח ס"ק י"א).

סיום תפילה בזמן

◀ לכתחילה ראוי לסיים תפילת שחרית קודם סוף זמן תפילה. ואין להאריך בתפילות ופיוטים יותר מדי (שו"ע סימן קכ"ד ס"ב, ומשנ"ב שם), (בא"י בערך בשעה 10:30).

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

צום גדליה

צום גדליה

◀ מתענים למחרת ראש השנה, והוא תענית ציבור (שו"ע סי' תר"ב ס"א). אדם החושש שתעניתו בצום גדליה עלולה לגרום שלא יוכל להתענות ביום הכיפורים, פליגי בזה הפוסקים יש שסוברים שיש לו להתענות בצום גדליה ("**אשל אברהם מבוטשאטש**" סי' תר"ב, ושו"ת '**להורות נתן**' ח"ה סי' ל"ב), ואם ביוה"כ לא יוכל להתענות נחשב לאנוס ופטור (עי' '**שדה חמד**' מערכת יוה"כ סי' ג' ס"ק י').

◀ אולם הרבה נוטים כפוסקים, שעדיף שלא יתענה בצום גדליה, בכדי שיוכל לצום ביום הכיפורים שהוא תענית דאורייתא (שו"ת '**הלכות קטנות**' ח"א סי' ר"צ, שו"ת '**ציץ אליעזר**' ח"י סי' כ"ב. ועי' שו"ת '**באר משה**' ח"ה סי' ל"ד שהעולם נהגו להקל ולא להתענות, ואם הכוונה לשם שמים בכדי שיוכל לצום ביוה"כ אין גוערין בו).
"**עננו**"

◀ קטן שלא מתענה לא יאמר "עננו" (דלא שידך לחנכו על אמירת "עננו" כיון שגם בגדילתו מי שלא מתענה אינו אומר "עננו"). אבל קטן שמתענה שעות ומתפלל מנחה לפני האכילה, אפשר לחנכו לומר "עננו" (שו"ת '**שבט הלוי**' ח"ה סי' קל"ג).

פדיון הבן

◀ פדיון הבן שזמנו בצום גדליה, עושים את הפדיון ביום ואת הסעודה בלילה לאחר תפילת מעריב וגמר הצום (משנ"ב סי' תקס"ה, ו"מטה אפרים" סי' תר"ב ס"ב), ואבי הבן והכהן מתענים ומשלמים את הצום ("**מטה אפרים**" שם).

ערב יום הכיפורים

זהירות בכפרות – מעשה נורא

◀ מעשה שהיה בעת עשיית כפרות כשמסרו תרנגול מיד ליד זרקו את התרנגול על הרצפה והחזירו אותו בין שאר התרנגולים, ואח"כ עוררו דהרי איתא בגמרא (בי"ק נ"ו) ונפק בשו"ע (וי"ד סי' נ"ה) שאם נפלה בהמה עשרה טפחים יש בה חשש טריפה, עי' שם. ואי"כ התרנגול שנפל הוא טריפה, וכיון שלא ידעו היכן הוא מונח, שכבר התערב בין חמש מאות התרנגולים, ואין כאן ביטול ברוב דבריה לא מתבטל, היו מוכרחים למכור את כל התרנגולים לערבים.

ולכן אלו המתעסקים בכפרות יזהרו מאוד גם כשיש לחץ גדול כדי לתת לכל אחד את התרנגול שלו, לא להטריף את העופות, וח"ו שלא להכשיל אנשים באכילת טריפה, ויצא שכרו בהפסדו (על עבירה זו התרנגול לא כיפר!).

זהירות בכבוד של קטן

◀ אדם מבוגר עלה לאוטובוס, ורוצים לומר לילד קטן היושב באוטובוס שיעמוד ויתן מקומו לאדם המבוגר, צריך לומר לו בדרך של בקשה ולהסביר לו שזו מצוה, אבל יש להיזהר שלא ירגיש שמזלזלים בו שהוא קטן, שהרבה נפגעים מזה, ואותו איסור שיש לפגוע בגדול יש גם איסור לפגוע בקטן (**הגר"נ קרליץ שליט"א**).

כבוד הספרים

◀ ידוע שלתש"ץ זצ"ל היה כבוד גדול לכל ספרי הקודש, והיה נוהר בכבודם שיהיו נקיים, וסיפר ה"חזון איש" זצ"ל שהיה לו ספר תש"ב"ץ למעלה מחמש מאות שנה ולא היה בו שום תולעים.

ומאידך מובא בשם ר' שלמה בלאך זצ"ל (תלמיד ה"חפץ חיים" זצ"ל) שסיפר על אחד שזלזל בספר "חכמת אדם", ולאחר זמן ראה ה"חפץ חיים" זצ"ל שספרו של אותו אדם אכול ותלוע, ואמר שזה עונש על שלא כיבד ספרים של אנשים אחרים.

זהירות מאבק תרעומת

◀ הרבה נוהגים לפרוע כל ההקפות וחובות ישנים שלהם, כדי שלא יהא אבק תרעומת מאדם כלשהו, שחייבים לו ממון.

מאה ברכות

◀ עיי "מטה אפרים" שאין לענות "ברוך הוא וברוך שמו" בברכות קרה"ת והפטרה של יוה"כ כדי לצאת מאה ברכות.
◀ גם אם מכוונים לצאת כל הברכות של קריאת התורה וההפטרה עדיין חסרים ג' ברכות.
◀ יש נוהגים לשמוע ברכות השחר מאחרים כדי לצאת מאה ברכות, וילייע אם זה מועיל, כיון שאין זה שייך אליו כלל.

שימוש בנייר לכורעים

◀ **שאלה:** קנה הרבה ניירות (של מחשב) וחילק אותם למתפללים כדי להשתמש בהם להשתחויה ביוה"כ (להניח תחת הראש משום איסור "אבן משכית", וגם מתחת למכנסיים כדי שלא יתלכלכו). האם יש עליו איסור מוקצה?

יסוד השאלה שדבר של מוקצה אסור להשתמש בו אם לא מוקצה בפירוש לעולם (כמבואר בשו"ע סי' ע"ח סעיף כ"ב), ולכן כאן שמשמש בו רק ליום אחד האם עדיין נחשב מוקצה מחמת חסרון כיס וכמבואר במשנ"ב (שם ס"ק ב'), ואסור להשתמש בו.

◀ **תשובה:** כל זה בדבר ששייך להמשיך ולהשתמש בו לאחר שבת, אם לא מייחדו לעולם, עדיין נשאר עליו מוקצה, משא"כ בזה שמתלכלך על הרצפה, ובדאי לא ישתמשו בהם אחר כך אלא יזרקו לפח, כיון שאינו ראוי יותר לכתובה ובפרט לא למכונת הדפסה שמקפידים להשתמש עם ניירות נקיים, כמו הוי כמה שביטלו לכך לעולם ומותר (שו"ת "שבט הלוי" ח' ה' תשי"ג אות ג').

מוקצה

◀ כיון שאסור לעולם נעלי עור הן נחשבות לכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטלו מהחמה לצד כדי להצילו מהפסד.
◀ נעל של חולה שמותר לו לעולם נעליים ביום כיפור, אינה מוקצה.

◀ **שאלה:** דיני מוקצה שאסורים ביו"ט ולא בשבת, כגון נולד (כמבואר בשו"ע סי' ע"ב, וסי' תצ"ד ס"ד) האם אסורים גם ביוה"כ?
תשובה: בספר "ראש יוסף" (להפמ"ג, מגילה ז'): מסתפק בזה, ובהגה"ת "דעת תורה" (להמהרש"ם או"ח סי' תר"יא ס"ב) מדייק מהשו"ע שטלטול ביוה"כ הוא כמו שבת, והטעם שמקילים בו, כיון שיוה"כ חמור בעיני האנשים כמו שבת, עיי שם.

איסור "ודבר דבר" ביוה"כ (לדבר על אכילה ביוה"כ)

◀ **שאלה:** האם מותר לומר ביוה"כ שבמוצאי הצום יאכל עוגה או בשר, או שמא כמו בשבת שיש איסור לדבר דבר גם ביום הכיפורים אסור לדבר על מלאכות?

◀ **תשובה:** מסתבר שגדר "ודבר דבר" שאסור לדבר על מלאכה בשבת, וצריך להרגיש שכל מלאכתו עשויה, משום שהדיבור נחשב כמו מלאכה, משא"כ לדבר בענייני אכילה שלא שייך לענין של מלאכה לא אסור (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל מובא בשש"כ פי' כ"ט ס"ק קע"ג).

מוליד ריח בבגד

◀ אין ליתן ביוה"כ מי שמשים ע"ג בגד בכדי להריח, שיש בזה איסור משום מוליד ריח בבגד (שעה"צ סי' תר"יב ס"ק כ"ב). ומה"ט יש למחות באילו שעוטפים טבק בתוך המטפחת בכדי שיקלוט שם ריח, כי יש בזה איסור משום מוליד ריח.

רופאים חילוניים

◀ ספק פיקוח נפש שדוחה הצום, הכוונה שאם אדם שצם וסובל ממחלה, ויכול להסתכן אפילו רק כעבור כמה חדשים כתוצאה מהצום, גם זה נחשב פיקוח נפש, אבל אצל הרופאים פיקוח נפש הכוונה שיסתכן עכשיו. ולכן אף שאומרים שהחולה יכול לצום, מ"מ אין להחמיר אם רואים שמצב החולה דורש שיאכילוהו ("ביאור הלכה" סי' תר"י"ח בשם "תפארת ישראל", "ארחות רבנו" ח"ב עמ' ר"ח בשם בעל ה"קהילות יעקב"). ולכן לכתחילה אין לסמוך על רופאים חילוניים שאומרים שאפשר לצום, רק יש לשאול רופא חרדי (הגר"ג קרליץ שליט"א מובא ב"חוט שני" שבת חלק ד' ע"פ "ביאור הלכה" הני"ל).

◀ רופא חילוני שאומר שאסור לצום, מכיון שאין לו חרדת ד' על איסור אכילה ביוה"כ, בכל דבר קל יאמר שצריך לאכול, לכן לכתחילה יש לעשות שאלת רב שמבין בזה או רופא חרדי ("חוט שני" שם ע"פ דברי "ביאור הלכה" הני"ל). ובכל מצב הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה אם לסמוך על הרופא או לא ("ביאור הלכה" שם).

חולה אלצהיימר

◀ מי שקרובו חולה אלצהיימר שאינו יודע כלל שהיום יו"כ, אינו נחשב לבר חיובא כלל, ומ"מ אסור להאכילו בידים משום איסור "לא תאכילום", אבל אין חיוב להפריש מאיסור שעושה לבד. בכל זאת אם שומרים עליו יש בזה חסד, וכן בן ששומר על אביו במצב זה אין חיוב על כך, מ"מ יש בזה מצוה לשומרו שלא יאכל (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אכילת בשר לחולה

◀ חולה שאוכל ביוה"כ יכול לאכול גם בשר, ואין זה דומה לשאר תעניות שמבואר במשנ"ב (סי' תקנ"ג ס"ק ה') שיש לאכול מאכל פשוט, דשאני יוה"כ שהוא יו"ט, ואם מותר לאכול אין להצטער.

שיעור אכילה לילד בר מצוה

◀ **שאלה:** האם לבחור בר מצוה שצריך לשתות, יש אותו שיעור לענין חצי שיעור כמו גדול?

◀ **תשובה:** מבואר בשו"ע (סי' תר"יב ט"ו) ששיעור שתייה הוא כמלא לוגמיו, ומשערים כל אדם לפי מה שהוא, ובאדם בינוני הוא רוב רביעית, עיי שם. ולפי"ז הא דמבואר בפוסקים דשיעור שתייה הוא בערך 40 סמ"ק, שהוא פחות משיעור, זה אצל אדם רגיל, וילייע כשיש בחור בן שלוש עשרה או ארבע עשרה, שהוא קטן מגודל של אדם בינוני, לכאורה צריכים להיזהר לתת לו שיעור שתייה בפחות משיעור, הרבה פחות משיעור הני"ל.

עלייה למי שאוכל

◀ חולה שצריך לאכול ביום כיפור יכול לקבל עלייה בקריאת התורה בשחרית, אבל במנחה יש ספק (שו"ת רע"א, מה"ק תשי"ד). ויש הסוברים שקריאת התורה במנחה של יום כיפור היא משום היום טוב של יום כיפור ואין לה שייכות לתענית, וגם כאשר אין הציבור מתענה כמו בזמן מגיפה ר"ל, צריך לקרוא בתורה. (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סי' ע"ב). ועוד דאפילו אם זה מחמת התענית, הרי החולה חייב בשאר העינויים (שו"ת חת"ס או"ח תשי"קני"ז).

ש"ץ שאוכל

◀ **שאלה:** מי שמוכרח לאכול ביו"כ, האם יכול להיות שליח ציבור או שדינו כמו בשאר התעניות שמי שאוכל לא יכול להיות ש"ץ?

◀ **תשובה:** אם הוא אוכל פחות מכשיעור עדיין נחשב כצם, ובדאי יכול להיות ש"ץ, ולא צריך לגלות כלל שאוכל פחות משיעור. אם אוכל כשיעור, היות שלא מוזכר כלל בעצם התפילות שהוא יום התענית, יכול להיות ש"ץ, ולא דמי לשאר תעניות שעצם הברכה מוזכר שעניינו "ביום צום תעניתנו". ומ"מ יש לו לגלות להם וזכותם לומר שמעדיפים מי שצם (הגר"ג קרליץ שליט"א).

להישאר בבית

◀ מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבואו לביהכ"נ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביוה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"נ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

רחיצת פיו ביוה"כ

◀ **תשובה:** כתב הרמ"א (סי' תר"יג ד') שאסור לרחוץ פיו במים, ומפרש המשנ"ב (סי' י"א) שמא יבוא לבלוע קצת מים, עיי שם. וקשה תיפוק ליה בלא"ה שעצם הרחיצה אסור אפילו במקום בית הסתרים. וי"ל מכיון שהפה מלוכלך ויש ממנו ריח רע, מצד דין רחיצה שמא מותר מכיון שאין זה רחיצה של תענוג, לכן צריך לפרש הטעם משום שמא יבלע כמה טיפות.

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

◀ מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עבורה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' מ"ד אות ו').

כיסויי הפת בהבדלה

◀ כתוב בשו"ע (סי' רצ"ט ס"ט) שלא להניח את הפת על השולחן בשעת ההבדלה, אם דעתו לאכול מיד, ואם היא כבר מונחת - יכסוה בשעת ההבדלה משום בזיון הפת שמקדים ברכת הגפן לפני "המוצאי" ו"מזונות" (משנ"ב).

נר הבדלה

◀ טוב לכתחילה להכין בביתו נר דלוק מערב יו"כ שיהיה דלוק עד מוצאי יוה"כ כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הדעות, ועליו מברכים "בורא מאורי האש" (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג בשם "דרך החיים").

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

◀ יש להיזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

◀ המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב').

◀ אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

◀ יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברמה"ז את היי"מעין שלוש" על יין ההבדלה.

◀ אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (עיי שו"ע סי' קע"ד ב', ומשנ"ב סי' רצ"ט כ"ו).